

JONICA XÉNIA

A Szent István királyról nevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány 1930–1936 között kiadott Hivatalos Közlönye

Abstract: The Transylvanian Franciscan Way - the Official Gazette of the Order (1930-1936) (*Az Erdélyi Ferencesek Útja – A Rendtartomány Hivatalos Közlönye*), in its time, its standard, its content and its varied subject matter, rightly served its purpose of informing the members of the Provincia. In the 20th century, research on Franciscan (folk) missions in Transylvania is based on a particularly valuable source in the Newsletter from the Provincial, which is updated with the latest mission news.

Keywords: Transylvania, Franciscan order, Official Gazette, (Folk) mission, Commitment, Devotion.

Bevezető

A Szent István királyról nevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány 2019-ben ünnepelte az erdélyi közösség rendtartományi rangra való emelésének 190. évfordulóját, ugyanis 1729. június 12-én a milánói nagykáptalan határozata értelmében – a feltételeknek megfelelően: minimum tizenkét kolostor, melyből hatnak kolostori jellege van – az erdélyi ferences Őrséget provinciái címmel adományozta meg, P. Csató Eleket nevezve ki első tartományfőnökének.¹ Ez egy fontos mérföldkő volt az erdélyi ferencesek 13. századtól kezdődő történelmében, amely alatt, letelepedésüktől fogva számos próbatétel kiállításával tettek bizonyosságot Jóisten, a rend,

---

¹ Boros Fortunát: *Az erdélyi ferencrendiek*. Szent Bonaventura Nyomda, Kolozsvár 1927, 126.

a személyes hivatás, valamint az Egyház iránti hűségükről.²

Az eddigi kutatásainkból származó források összesítése alapján az erdélyi ferencesek renden belüli folyóiratának

² A kezdeti berendezkedés után a protestantizmus megjelenése kiűzi Erdélyből a kolduló barátokat, majd a rekatolizáció alkalmával – nemes családok nagylelkű támogatásainak is köszönhetően – kezdenek a rendi tagok visszaszavárogni egykori szállásaikra, templomokat és kolostorokat újítván és építve. Virágzó korszakként az 1750–1850 közötti időszak datálható, amelyet a nagyszámú hivatás és kolostorok (újra)alapítása fémjelez. A liberalizmus jelszavai sajnos a rendtartomány kolostoraiban sem voltak ismeretlenek, sőt egyre pusztítóbb hatást kezdtek eredményezni. A helyzet tarthatatlanságának orvoslása, P. Csiszér Elek, P. László Polikárp és P. Dávid Antal ferences atyák nevéhez fűződik a következőes belső rendi reform révén. A 20. századra megújuló Stefanita Rendtartomány – mondhatni, hogy a második virágkorát kezdi élni – minden erejét latba vetve szolgálta a rájuk bízottakat. Plébániákat vezettek, templomokat tartottak fenn, iskolákban tanítottak, de a „lélek mentés”, azaz a népmissziózás termékeny földjén is jelen voltak kimagaslóan áldásos eredményt elérve, továbbá például a betű szolgálatában való elévülhetetlen jelenlétük is tiszteletre méltó – a kolozsvári Szent Bonaventura nyomda (1906–1948) – minden kor számára, a szentségek buzgó kiszolgáltatása mellett. A politikai változások – világháborúk, trianoni, I., ill. II. bécsi döntés határváltozása – és azok hozadéka a ferencesek berendezett, addig jól működő mindennapjait sem kímélte, ám mindezek ellenére is egyként dobogott a Provincia szíve a Gondviselésnek, a lelkiismeretes előjáróknak és minden jóakarátú rendtagnak köszönhetően. A Román Kommunista Párt hatalma 1946-ban csalással átvéve az ország irányítását fokozatosan építette ki egypártrendszerű politikáját. Bár a 810/1949-es kormányrendelet – melyben felosztatják a római katolikus egyházi társulásokat, kongregációkat és szerzetesrendeket – nem sorolja fel a Ferences Rendtartományt, de annak működésének korlátozását, majd ellehetetlenítését próbálták – bizonyos kolostorok lefoglalása és a koholt vádak alapján bebörtönzött atyák révén. A rendtartomány patrónusának ünnepi éjszakáján 1951-ben, előbb Mária-radnára gyűjtötték össze a rendi tagokat, majd az ottani 9 hónapos tábor után a hatóságok három kolostort jelöltek meg – Dés, Esztelnek, Körösbánya – a ferencesek kényszerlakhelyeül. Az átkos időszak bár nagyon sok rendtagot megölt mind lelkileg, mind szellemileg, és nem utolsósorban fizikailag, de teljesen megsemmisíteni mégsem tudta. A diktatórikus államapparátus megbuktatását követően a rendtartomány is elkezdte magát újrászervezni. A még életben lévő tagok közösségbe való visszahívása, valamint az új tagok felvétele jelentette a reményre adó okot. A személyek melletti újrászervezés mellett a kisajátított ingó és ingatlan tulajdon visszakérése jelentett és jelent kihívást a rendtartomány számára mind a mai napig.

működtetéséről nem áll módunkban felsorolást közzétenni, mivel szerénynek nevezhető a repertoár. A folyóiratok között a *Kezdet* című havi közlöny 1901–1905 között jelent meg a rendi teológusok szerkesztésében, előbb Vajdahunyadon, majd Esztelneken, négy-öt évfolyam kiadásával. A lap P. László Polikárp tartományfőnök kezdeményezésére indult, megszűnésének oka ismeretlen.³ A *Ferences Nemzedéket* 1929–1938 között szerkesztették a vajdahunyadi ferences teológusok. A megjelent kilenc évfolyam, amely harminc füzetet foglal magába, elsősorban teológiai dolgozatokat, vallásos cikkeket, verseket tartalmaz.⁴ A Csíksomlyón filozófiát hallgató rendi növendékek a Székelyudvarhelyről átvitt Collegium Seraphicum gimnaziáival együtt adták ki a *Csíksomlyói Virágok* című füzetet 1935. október–1939. április között, negyedévente.⁵ A Máriaradnára deportált ferences nagycsaládnak az *Erdélyi Ferences Futár* volt a belső lapja, amelynek 1951. szeptember 1-jén adták ki az első lapszámát, majd rendre megjelent hetenként a szombati napon, a tapasztalt lapszerkesztő, P. Papp Asztrik tollából. A gépelt fél íveken kiadott, akár négy oldalt is magába foglaló lapszám 1952. május 10-én jelent meg utoljára.⁶

A csekély, ám mégis sokat számító kiadványok felsorolása után összesítésként elmondhatjuk, hogy bár léteztek ferences folyóiratok a rendtartomány bizonyos szegmenseire vonatkozólag – teológushallgatók szösszenetei, házi értesítő a deportálás ideje alatt stb. –, azonban ezek a kiadványok különböző ismert

---

³ Pap Leonárd: *Erdélyi ferences nyomdák és kiadványok*. Pallas Akadémia Könyvkiadó, Csíkszerda 2009, 229.

⁴ Uo. 240.

⁵ Uo. 241., valamint <http://lexikon.katolikus.hu/C/Cs%C3%ADksomly%C3%B3%20Vir%C3%A1gok.html>. Használva: 2019. 12. 02.

⁶ Uo. 241–242.

és ismeretlen okokból kifolyólag (csak) néhány évig voltak életképesek. A legszembetűnőbb következtetés mégsem a rövid élettartamú lapok fennállása, hanem az a tény, hogy nem létezett csak és kizárólag egy olyan konstans kiadvány, ami a Provincia híreit, történéseit, rendelkezéseit, azaz a rendi élet bármely mozzanatát rögzítette, illetve osztotta volna meg.⁷

Ez alól kivételt képez egy hat évet magába foglaló időszak, amikor is 1930. szeptember 25-én provinciális kezdeményezésre elindul az *Erdélyi Ferencesek Útja – a Rendtartomány Hivatalos Közlönye*, aminek utolsó lapját 1936 szeptemberében nyomtatták.

A következőkben ezt a folyóiratot szeretnénk bemutatni, a lap ismertetésén, a fontosabb témakörökön túl különösen is kitérve a népmissziók kérdésére. Ugyanis a *Rendtartomány Hivatalos Közlönye* az ebben az időszakban virágkorukat élő erdélyi ferences népmissziók kutatásának egyik szignifikáns forrása, s ezen belül is a benne – időszakosan – közzétett négy rovat naprakész tudósítói fontos információkat őriztek meg erről a lélekmentő szolgálatról. Mindez a dolgozat második felében kerül kifejtésre/bemutatásra. De ezt megelőzően, első lépésként a *Közlöny* létrehozásának céljáról, az első lapszám szerkezeti és tartalmi felépítéséről, valamint az idő előrehaladtával állandósuló rovatokról adunk ízelítőt.

⁷ Ehhez a kijelentéshez szorosan kapcsolódik az a tény, hogy bár valóban nem létezett egy egységes, stabil, rendi híreket szolgáltató kiadvány, azonban a mindenkori tartományfőnöki körlevelek mellett az 1903-tól rendi kezdeményezésre elindult és ennek gondozásában levő *Szent Ferenc Hírnöke* (1903–1947), majd a *Hírnök* (1921–1944) és a *Katholikus Világ* (1923–1946) folyóiratok friss lapszámaiban következetesen olvashatunk tartományi hírekről. Létezett egy-egy olyan rovatsarok, ahol „*Hírek hazulról*”, „*Innen- onnan*”, „*Jó hírek – Rossz hírek*” cím alatt naprakész – egy adott hónapra vonatkozó – lényegre törő tudósítást olvashatunk a ferences nagycsalád hazai és külföldi életseményeire vonatkozólag. Állandó beszámolóként a lelkipgyakorlatok és népmissziók hírei is közlésre kerültek.

1. Erdélyi Ferencesek Útja – a Rendtartomány Hivatalos Közlönye

Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy miért is célunk bővebben bemutatni egy olyan rendi lapot, amely hasonlóan a már fent felsoroltakhoz, sajnos nem volt hosszú élettartamú. Elfojgultság vagy sem – döntse el az olvasó –, de ez a Közlöny tünik az elődeihez és utódaihoz viszonyítva a legprominensebbnek. A hatéves fennállása alatt a következő állandó cikkek jelentek meg: rendtartományfőnöki körlevelek, közlemények a kolostorok mindennapjaiból, részletekben közölt provincia- és egyes háztörténetek, könyvismertető, egyházjogi, liturgikus és erkölcsi esetek, amelyeket havonta, házilag kellett a testvéri közösség megoldjon.⁸ Ezen kívül állandó rovatként szerepelt a szerzetes előjáróról szóló cikk, amelyben valamely rendi tisztséget betöltő jogai, kötelezettségei voltak taglalva, valamint a *Gyakorlati lelkipásztor* cím alatt a pasztorációban résztvevők kaptak hasznos eligazításokat az Egyházi Törvénykönyv kánonjaira támaszkodva. A Közlöny évfolyamai a következők:

I. 1930. szeptember–december: 10 oldal.

II. 1931. január: 11 oldal, március: 11 oldal, június: 11 oldal, szeptember: 11 oldal.

III. 1932. január–március: 12 oldal, április–június: 19 oldal, július–augusztus: 19 oldal, október–december: 15 oldal.

IV. 1933. január–március: 18 oldal, április–június: 16 oldal, július–szeptember: 21 oldal.

V. 1933. október–1934. március: 23 oldal, április–június: 15 oldal, július–augusztus–szeptember: 11 oldal, október–november–december: 17 oldal.

---

⁸ A megoldásokat rendre közölték a következő lapszámban.

VI. 1935. január–február–március: 18 oldal, április–május–június: 15 oldal, július–december: 23 oldal.

VII. 1936. január–április: 18 oldal, május–június: 22 oldal, július–szeptember: 14 oldal.

1.1 „Meg vagyok győződve, hogy hiányt pótol...”

Az *Erdélyi Ferencesek Útja – A Rendtartomány Hivatalos Közlönye*⁹ első lapszáma 1930. szeptember 25-én, tíz oldalon, nyomtatott formában jelent meg. Kiadótulajdonosként „az Erdélyi Ferencrendiek Tartományfőnöksége Medgyes” van megjelölve, ahol a „P. Provinciális megbízásából” – Imets Károly OFM – dr. P. Ferencz Vilmos tanulmányi felügyelő és P. Szakács Előd, valamint P. Máthé Benvenut rendtartományi titkárok kezdik el a *Közlöny* szerkesztését.¹⁰ Fennállása alatt – átlagosan – háromhavonta került kiadásra.

A tartományfőnök az első számban a következő gondolattal indítja útjára a lapot, s vezeti be az olvasót annak tartalmába: „Pax et Bonum. Erdélyi Ferencesek Útja cím alatt ezen sorokkal megindul rendtartományunk hivatalos Közlönye. Kedves Testvéreim, fogadjátok szeretettel és engedelmes lelkülettel. Meg vagyok győződve, hogy hiányt pótol életünk belső és külső megnyilvánulásaiban egyaránt.”¹¹ Továbbolvasva a sorokat az is kiderül, hogy mi a rendi vezetőség célja a Közlöny létrehozásával: „rendtartományunk megmozdulásait, irányait, a testvérek sokoldalú működését megrögzítjük benne. Problémákat tárgyalunk, amelyeket az új Codex Juris Canonici¹² állít elénk

⁹ A további utalásokban EFÚ – RHK.

¹⁰ vö. EFÚ – RHK, I. évfolyam – 1930. szeptember – december, 1.

¹¹ Uo. 1.

¹² Az Egyházi Törvénykönyv, latinul: Codex Iuris Canonici kánonjai csak a latin egyházra vonatkoznak. Ez a kánonjogi kódex, a római katolikus

a keresztény katolikus és szerzetes élet küzdelmes, diadalmas útjain, vagy amelyeket a világnézeti harcok vetnek fel.”¹³ A jogi és morális kérdések megoldását azért szorgalmazzák – a CIC – alapján, hogy bővüljön a pasztorációban részt vevő atyák tudása a hívek minél eredményesebb szolgálatának javára. Azonban az sem mellékes cél, hogy a Provincia történetének, kimagasló alakjainak életútja a feledés homályából újra a köztudatba kerüljön¹⁴, ahogy P. Imets fogalmaz, mindezt „a jövő történelem számára, mindenekelőtt a mi okulásunkra”.¹⁵ A ferences előjáró üzenete végén a rendalapító áldását kéri a lap és a rendtagok minden megmozdulására.

A kezdeti bizalomra adó ok megfogalmazása beigazolódni látszik már az első lapszám megjelenése után, hiszen a következő számban a *Hirek a Provinciából* rovat a következő sorokkal indít: „Az »Erdélyi Ferencesek Utjá«-nak első számát mindenütt szeretettel fogadták. Erdély főpásztora így ír: »A rendtartomány Hivatalos Közlönyének 1–3 számát¹⁶ köszönettel vettem és örvendek, hogy az erdélyi Szent-Ferenc-rendben az elismerésre méltóan fejlődő lelki irányzat újabb hathatós eszközt nyert.« Szeretetteljes meleg hangon buzdítanak munkára P. Olsovsky Manszvét és P. Bendes Valérián volt kedves vizitátoraink, P. Oslay Oszvald

---

egyház működését irányító jogszabálygyűjtemény. Az első vatikáni zsinat (1869–1870) előkészítésekor fogalmazódott meg egy egységes törvénykönyv kialakításának a lehetősége az addig érvényben levőközépkori gyökerekig visszanyúló nagyszámú szabálygyűjtemény helyett. Az új Egyházi Törvénykönyv rendelkezései új, rövidebb formában, a modern jogi nyelv használatával jelent meg 1917-ben. Továbbiakban: CIC.

¹³ EFÚ – RHK I., (1930/9–12), 1.

¹⁴ „Erre a munkára kötelességszerűleg, de lelkesedéssel vállalkoztak P. József és P. Fortunát történészeink.”

¹⁵ EFÚ – RHK I., (1930/9–12), 1.

¹⁶ Ti. ezek a számok összevonva jelentek meg.

provinciális és P. Schrotty Pál oeconomusglis (sic!). Provinciánk tagjai is örömmel fogadták és a benne foglalt feladatokat készséges szívvvel vállalják.¹⁷

1.2 Köszön(t)ő beszéd. Casus Conferentiák. Plébániák ellenőrzése. Belmissziók

Az első lapszámból nem derül ki a *Közlöny* tervezett szerkezeti felépítése – érthető okból, hiszen az évfolyamok előrehaladtával folyamatosan változik az igényekre való tekintettel. Az első szám elején az újonnan megválasztott provinciális köszönő és köszöntő sorai olvashatóak, amelyben kifejti a megválasztása kapcsán, hogy „lehajtott fejjel, gyöngeségem és gyarlóságom teljes tudatában jelenek meg előttetek drága Testvéreim új állásomban, hivatalomban, mint servus aliorum fratrum”. Én nem kerestem ezt az állást, amelyre testvéreim bizalma állított, nem vágytam utána, mert a nagy felelősségek súlya ugyanis kegyetlenül megülte a lelkemet, de nem térhettem ki előle, mert az imádandó gondviselő Isten akaratát kellett látnom benne, az én Uram akaratát, aki sokszor a legigénytelenebbet választotta ki főséges terveinek keresztülvitelére.”¹⁸ P. Imets a továbbiakban a parancsok megtartásáról, a mindenható Isten akaratában való megnyugvásról elmélkedik, buzdítja rendi társait.

Az ima fontosságánál szeretettel kéri az előljárókat, hogy „a napirendben előirt imádságokat tartsák be és tartassák be becsületesen”,¹⁹ s ennél a pontnál kihangsúlyozza „az egyház remek imádságát, a Breviariumot”.²⁰ Itt határozottan kijelenti, hogy a munkatorlódás esetében – ami gyakori eset – a napiren-

¹⁷ EFÚ – RHK II., (1931/1) Hírek a Provinciából, 21.

¹⁸ EFÚ – RHK I., (1930/9–12), 1.

¹⁹ Uo. 2.

²⁰ Uo. 2.

den kell változtatni, de a közös kórusima nem maradhat el, még kisebb létszámú házak esetében sem. Az elmélkedés kapcsán azt írja a provinciális, hogy ez a szerzetesi élet sinequanonja²¹ (sic!), mert „aki felhagy az elmélkedő imádsággal, megszűnik szeretni Jézus Krisztust, rendjét, hivatását. Elmélkedés nélkül nem lehet senki jó pap, szerzetes, eredményes gyóntató és szónok”.²² A fenti sorokat értelmezhetjük úgy is, mint P. Imets munkaprogramját, amelyből világosan kiolvasható/értelmezhető a ferences minoritása és alázata a rendi előjáróvá való választása kapcsán, majd az egyházi előírások, a rendi konstitúció, az engedelmesség gyakorlása, és a soron következő imádságok, elmélkedések lelkiismeretes elvégzésének szorgalmazása.

A második személyes hangvétellő bejegyzésben a casus conferentiák²³ megtartásának a fontosságáról vehetünk tudomást,²⁴ mivel az Egyházi Törvénykönyv szigorúan előírja ezt a

²¹ Helyes használata: sine qua non – jelentése: nélkülözhetetlen feltétel.

²² EFÜ – RHK I., (1930/9–12), 3.

²³ A casus conferentia jelentése: eset konferencia, megbeszélés.

²⁴ A 1719/1936. szám alatt kiadott tartományfőnöki körlevél a következőképp erősíti meg ennek a gyakorlati rendelkezésnek az elvülhetetlen szükségességét: „Modern követelmény. A társadalmi élet kuszáltsága sokszor állítja a gyóntató atyát olyan kérdések elé, amelyeket nem tud megoldani megfelelő tudás és csiszoltság nélkül. Ezt pedig a casus órákban szerzi meg. (...) A helyi kázusokat megvitatni mind nagyon hasznos és szükséges a gyóntatóknak.” Hasonlóképp, az 1500/1939. szám alatt iktatott provinciális körlevél így rendelkezik az esetmegoldások gyakorlásáról: „Minden hónapban meghatározott időben tartsák meg a kázusok megoldását. Összevonni nem lehet, mert nemcsak a megoldás kötelesség, hanem a havonkinti vele való foglalkozás is. A fölvetett jegyzőkönyvet az atyák mind írják alá. A casusconferentia jó alkalom arra, hogy testvériesen megtárgyalják egyébként is a papi működésben tapasztalt kérdéseket s esetleges hiányokat, hogy hibás szokások és visszaélések ne csúszanak be.” Az 1265/1943-as körlevél elsősorban a folyó év nyarán megtartott vizitációs tapasztalatokról számol be. P. Boros Fortunát a tapasztalatai között hozza, hogy a „havi esetek megoldásai és házak discretoriumi gyűléseinknek megtartása még sok helyen nehézségekkel mennek.” A rendi előjáró fájdalmas hangvétellel teszi meg a következő megállapítását és kéri: „általában véve elszomorító helyzet az, ha mindenki nagyon meg van

papok szellemi és lelki „nívójának” emelése érdekében. Éppen ezért a tartományfőnök elrendeli, hogy: „mindenik házunkban legalább havonta a casus conferentiák megtartassanak. Rendes jegyzőkönyvet vezessünk, hogy szükség esetén kifelé is dokumentálhassuk.”²⁵ Ezekre vonatkozóan a ferencesi lelkiségre hivatkozik, amelyet az Alapítótól örökölt, s amelynek lényeges eleme, „hogy az egyház parancsának ferences engedelmességgel teszünk eleget.”²⁶ Az előjáró figyelme kiterjed az egyedül lakó paptestvérekre is, akiknek a közösség hiányában is javasolja a kitűzött kázusok rendes jegyzőkönyvben való feldolgozását.²⁷ Hasonlóképp rendelkezik a „theologus testvérek”-re vonatkozóan is, akik bár még nem gyakorlott lelkipásztorok, nem misszióba járó/kísérő testvérek, de a „P. Magister felügyelete mellett szintén kötelezve vannak a casusconferentiák megtartására.”²⁸ A rendelkezést egy nyomatékosítás zárja, miszerint a három hónapra előre (le)közölt kázusokat megoldó jegyzőkönyvi kivonatokat „kötelességszerű pontos ellenőrzés” fogja követni a rendházak hivatalos látogatási alkalmával.

A harmadik pontban a plébániák ellenőrzése alatt utal arra a provinciális atya, hogy a „Kegyelmes Püspök Atyánk méltán

---

elégedve, mert ez azt is jelenti, hogy senki sem törődik semmivel és senkivel. (...) Hogy lehessen összedolgozni, ahol nem ismerjük a helyzetet: hogy lehessen lemérsékelni az igényeket ha nem ismeretjük a való állapotot, hogy lehessen fegyelmezni egy házat, ha soha elő nem vesszük a fegyelmi kérdéseket?”

²⁵ EFÜ – RHK I., (1930/9–12) Casus Conferentiák, 3.

²⁶ Uo. 3.

²⁷ Az 570/1945-ös számú rendtartományfőnöki körlevélben is olvashatunk erre vonatkozólag rendelkezést a következő tartalommal: „Október hónap folyamán minden házba megküldöm a havonkint megoldandó kázusokat viszszamenőleg július 1-ig. Kérem a házfőnök atyákat, hogy ezeket osszák be úgy, hogy az erre vonatkozó előírásoknak mindenben eleget tehessünk. Ott ahol csak egy atya van, időnkint nekem írásban küldje be megoldásait.”

²⁸ EFÜ – RHK I., (1930/9–12) Casus Conferentiák, 3

és jogosan elvárhatja, hogy a Szent Ferenc fiai vezetése alatt álló plebániák mintaszervek legyenek nemcsak a hitélet mélyítésében, hanem az irodai munka lelkiismeretes, hibánélküli vezetésében is”.²⁹ Ezért is érzi kötelességének, hogy a gyümölcsöző és zökkenőmentes munka érdekében felügyeljen és a szükséges utasításokat megadja. P. Imets a folytatásban nem fejt ki az indokolt utasításokat, de ígéri, hogy a vizitációk³⁰ alkalmával a „plebánialis ügyekre” is ki fog térni.

Végül, de nem utolsósorban a belmissziók tárgyára tér rá a rendi előljáró, s már az elején joggal jegyzi meg, hogy az erdélyi Provincia történetének azok a „legragyogóbb lapjai, amelyek a missziós munkálkodásról tárgyalnak”.³¹ Vitathatatlanok az erdélyi ferences népmissziós atyák érdemei, különös tekintettel a két világháború közötti időszakban.³² Bár a rendi missziózás oka nem kényszer, illetve szükséghelyzet, hanem a rendalapítótól örökölt nemes küldetés, az erdélyi politikai helyzetváltozások során a ferences atyák a kor kihívásait felismerve – mivel az iskolai tanítás területéről kiszorultak – a lelkek mentésében állították a kapott kegyelmi adományaikat. Példaértékű az előljáró optimizmusa, amikor is arról értekezik, hogy bár az iskolákban levő ferences jelenlétet „őszinte elismerés kísérte, úgy a társadalom, mint az Egyház és a szülők részéről”,³³ viszont ennek kényszerű megszüntetése után, leszorulva erről a területről, nem más a teendő, hogy annál több felkészültséggel a népmissziók ügyét. A Rendtartomány Kormánytanácsa ezt a lényeges szempontot szem előtt tartva belföldi misszionáriusoknak nevezte ki

---

²⁹ Uo. 3.

³⁰ A tartományfőnök látogatása a (rendi) kolostorokba.

³¹ EFÚ – RHK I., (1930/9–12) Belmissziók, 3.

³² Erről bővebben a dolgozat második felében lehet olvasni.

³³ EFÚ – RHK I., (1930/9–12) Belmissziók, 3.

„dr. Trefán Timót, Máthé Özséb, Lukács Mánsvét és Varga Ireneus atyákat”.³⁴ Záró akkordként a generális atya rendelkezése kerül említésre, melynek értelmében „október harmadik vasárnapján a franciskánus missziók javára templomainkban gyűjtést kell rendeznünk”.³⁵

A személyes(ebb) hangvételű üzenetek, rendelkezések, mondhatni, hogy a megválasztott tartományfőnök ars poetikája lezárul és a továbbiakban – ígéretéhez híven – a havonkénti konferenciákra tér rá. A módszer egyszerű: adott egy-egy gyakorlati eset, amelyhez jogi, morális és liturgikus kérdések kapcsolódnak, megoldásuk pedig a CIC kánonjai alapján kell megtörténnének, hogy ezzel is mélyüljön az elméleti tudás, ami a gyakorlati pasztorációhoz szükséges. Mindez három hónapra lebontva. E mellett egy nagyobb terjedelmű gyakorlati eset is közlésre került, azzal a különbséggel a havonkénti konferenciákhoz képest, hogy a feltett kérdések meg is vannak válaszolva, hivatkozva az Egyházi Törvénykönyv rendelkezéseire, valamint a rendi konstitúció előírásaira.

Külön rovatként indul és állandósul a *Szerzetes elöljáró* cím alatt azoknak a kérdéseknek a tárgyalása, „amelyek a rendi elöljárók kötelességeire, hatalmára stb. vonatkoznak”.³⁶ Ennek oka nem más, mint az a tapasztalat, hogy gyakran fordulnak elő olyan esetek, hogy az adott elöljáró nincs tisztában a jogkörével, s ebből nem ritkán feszültségek fakadnak. De idetartoznak például „a kiváltságok is, amelyek a rendi elöljáró hatáskörét a

³⁴ Az említett atyák az I. világháborút követően az erdélyi népmissziósok közül is kiemelkedő személyiségek: sok és gyümölcsöző missziót tartottak.

³⁵ A gyűjtés eredményét/összegét az Unio Missionaria Franciscana erdélyi prokurátorának, P. Lukács Mánsvétnak kellett megküldeni.

³⁶ EFÜ – RHK I., (1930/9–12) A szerzetes elöljáró, 7.

püspöki hatáskörtől élesen elhatárolják³⁷ a félreértések és sűrűlódások elkerülésének érdekében. Azonban a bölcs provinciális azt is kihangsúlyozza, hogy ezt a rovatot s annak tartalmát nem akarja sem logikai, sem más összefüggő rendszerben adni, „hanem a szükség, vagy a kíváncsi szerint, főleg pedig a praktikus élet követelményét tartva szem előtt”.³⁸ Az első lapszámban az előljárók dispenzáló³⁹ hatalma kerül kifejtésre.

Kájoni János születésének háromszázadik évfordulója alkalmából *Hasadó hajnal – Kájoni János emlékezetére* címmel egy tartalmas, életrajzi adatokkal, nagyságát és munkásságának súlyát méltató bejegyzés olvasható.

A *Közlöny* fennállása alatt a mindenkori lapszámainak utolsó lapjait a „*Hirek a Provinciából*” című rovat foglalta el. Az első lapszámban a kolozsvári Alverna létesüléséről,⁴⁰

---

³⁷ Uo. 7.

³⁸ Uo. 7.

³⁹ A dispenczió jelentése: jogszabályok alóli fölmentés, engedély, itt tehát az előljárók felmentéseket adó hatalmáról volt szó.

⁴⁰ Az épületegyüttes 1930. augusztus 3-án került felszentelésre, az építő kezdeményező pedig P. Trefán Leonárd kolozsvári házfőnök, aki a Szent Bonaventura nyomda igazgatója is. Az Alverna megépítésének a célja a következő sorokból érthető meg: „A kolozsvári rendház minden egyes tagja az egész évnek és minden év minden napjának minden idejét a lelkek megmentésére szenteli. A laikus testvérek a sajtó szolgálatában mint betűszedők, nyomdászok, könyvkötők, az atyák pedig mint igazi írók, szerkesztők, de mint gyóntatók és hitszónokok ugyancsak kolozsvári testvéreink a zárda és templom milliójében nem téveszthetik szem elől az Istent, hiszen éppen itt mutatnak Őreát, de nekik is szükségük volt egy olyan szákruszrecessuszra (sic!) – helyes használata: recessus, jelentése: szent visszavonulás, félreeső hely –, szent, csendes magányra, ahol szorosabban összekapcsolódhatnak Istennel. Alverna már teljesíti feladatát. Hetenkint felváltva hat laikus testvér és egy miséző atya üdül a lelki szanatoriumban, a kis Manrézában. Az imákat és elmélkedéseket együtt végzik. A kis templom áhítatra keltő az ő teljes berendezésével, de a parkírozott udvar és a kert sem egyéb, mint templom. Szent Ferenc oltára, lurdibarlang és szószék mind csak istenes gondolatok ébresztésére alkalmasak. A templommal összekötött lakóház tulajdonképpen egy kis zárda. Van benne 13 lakószoba, 2 fürdőszoba, konyha és kamara.

P. Trefán Timótheus ezüstmisés évfordulójáról, a határon innen és túl végzett áldásos népmissziók és lelkigyakorlatok híreiről, és a medgyesi templomba való betörés híreről kapunk részletes tájékoztatást.

1936 szeptembere után nem jelenik meg többé a kiadvány. Ennek okairól – jelenlegi tudomásunk szerint – nem ír a rendi előjáróság, a soron következő körlevelek egyikében sem találunk erre utaló nyomot. A válasz a kiadvány megszűnése után az 1265/1943. szám alatt kiadott körlevélből derül ki. A tartományfőnök kéri a missziót, lelkigyakorlatot vezető rendi testvéreit, hogy az 1936. július 1-től megtartott lélekmentő napjaik adatait gyűjtsék össze és küldjék el neki. Minderre azért van szükség, mert a „rendtagok által vezetett lelkigyakorlatok és missziókról a legutolsó kimutatás 1936-ban az Erdélyi Ferencek Útja május júniusi számában jelent meg. Az akkori román cenzura a lap megjelenését megszüntette és ezt a nagyon praktikus rendi lapot máig is nélkülözzük”. Mindennek ellenére a rendi előjáró úgy gondolja, hogy kötelessége áttekintést nyerni az azóta végzett missziós tevékenységről. Tehát egy kimutatást kérő apropó révén egyértelművé válik a *Rendtartomány Hivatalos Közlönyének* a megszűnési oka.

A lap hatéves történetében fontos témaként vannak jelen a rendtartomány tagjainak lelkipásztori tevékenységéről szóló beszámolók, s ezen belül is a népmissziókkal kapcsolatos információk közlése. A továbbiakban ezt a témakört mutatjuk be, különösképpen is a *Missionarius Franciscanus* rovat tartalmát ismertetve.

Nemcsak a kolozsvári rendház tagjai, hanem más zárdák üdülésére szoruló tagjai is elhelyezést nyerhetnek itt.⁵⁷ Forrás: EFÚ – RHK I., (1930/9–12), Hírek a Provinciából, 9.

2. Belmissziók: triduum, lelkigyakorlat, népmisszió alkalmairól szóló beszámolók

A bevezetőben utaltunk arra, hogy az erdélyi Ferences Rendtartomány 2019-ben ünnepelte provinciai rangra való emelésének 190. évfordulóját. E nemes emlékezés mellett még egy másik fontos tény miatt kerül(t) bemutatásra a *Rendtartomány Hivatalos Közlönye*. Az Erdélyi Ferences Gyűjtőlevéltár létrehozása mellett az erdélyi ferences népmissziók – különös tekintettel a két világháború közötti időszakra – kutatása, a források feldolgozása és közzététele még egy olyan célkitűzés, amelynek megvalósítása egy újabb mérvadó, jelentőségteljes adalék lenne a rendtartomány gazdag múltjához kapcsolódva.

A 20. század első felét az erdélyi ferencesek második rendtartományi virágzásának is nevezhetjük.⁴¹ Jelen esetben a népmissziózáseikhoz kapcsolódó körülményeket vizsgáljuk, kiindulva az erre vonatkozó, már a bevezetőben is idézett rendtartományfőnöki meglátásból, miszerint „az elmúlt időkben szokásos területe volt Rendtartományunknak az iskola (...) erről a missziós területről leszorultunk, hogy annál több felkészültséggel szolgálhassuk a népmissziók ügyét”⁴²

Az évek előrehaladtával ezt a meglátást erősíti meg P. Boros Fortunát az 1330/1942. számú tartományfőnöki körlevelében, amikor is a következőket írja: „a háború előtt közvetlenül a lelkipásztorkodáson kívül kötöttebb munkaterületünk az elemi iskolai oktatás volt. A megszállás éveiben a népmissziók tartása lépett előtérbe s úgy látszik, az új idők követelménye a hitoktatás, népmissziók és szórvány pasztorációk fontosságát

---

⁴¹ Erről a dolgozat első felében tettünk említést.

⁴² EFÚ – RHK I., (1930/9–12) Belmissziók, 3.

emeli ki. Testvéreim, a multunk arra kötelez, a közelmúlt is, hogy szembenézzünk minden eshetőséggel, de minden körülmények között, minden beosztásban munkánk sikerét csak úgy biztosíthatjuk, ha higgadtan és hidegen tudjuk mérlegelni a helyzetet, ha nem kapkodunk és szappanbuborékok színes képei nem csalogatnak. Ha az anyagiakat nem helyezzük előtérbe, hanem csak arra vagyunk tekintettel, hogy az adott körülmények között alapos és egész munkát hol és hogy végezhetünk?”

A ferences népmissziósok hangjai, alakjai nem voltak ismeretlenek az erdélyi plébániák közösségei előtt. A plébánosi felkéréseknek eleget tenni nagyon intenzív és logisztikailag jól felépített munkát igényelt. Erről árulkodik a rendtartományi *Közlöny* 1934. április–június hónapok történéseinek összefoglalásakor az a megjegyzés, hogy a belmisszió területén a ferences missziósoknak „annyi dolguk akad, hogy csak győzzék végezni”, s mint kiderül, az sem ritka eset, hogy egy-egy népmissziótartás felkérésének nem tudnak eleget tenni.⁴³

A *Missionarius franciscanus* rovat

A népmissziós adatok kutatásául szolgáló egyik felbecsülhetetlen forrás a hat évfolyamot megért *Erdélyi Ferencesek Útja*, amelyben 1934–1936 között helyet kapott egy úgynevezett *Missionarius franciscanus* című rovat. Ebben két év alatt négy olyan bejegyzés íródott, amelyek a népmissziókra fókuszáltak, és olyan lényeges témaköröket érintettek, mint a hithirdető feladata, annak erényei, vagy hogy mitől válik ferences jellegűvé egy prédikáció stb. S mindez ferences tollból ferences missziósok elősegítése céljából. A bejegyzéseket olvasva azt a következtetést

⁴³vö. *EFÚ – RHK* (1934/1), 38.

vonhatjuk le, hogy a ferences lelkiséget egy-egy prédikációban különösen is az erények alkalmazása, az elhangzottak érthetősége, a szemléltető módszerek használata és a rövid terjedelem tükrözi vissza. Továbbá a bűnbánat, a szeretet, a hit és az állandó egységre való törekvés, a peremvidéken élőkre való különös odafigyelés az, ami meghatározza a barnaruhás szónokok lélekmentő pasztorációs gyakorlatát.

Mivel a *Közlöny* általában negyedévenként jelent meg, így a szerkesztők igyekeztek a rendtartomány minden aktuális hírére, eseményére – s nem csak – összegyűjteni, megosztani, különösen is figyelve a lélekmentéssel kapcsolatos beszámolók adataira. Minden lapszám végén található egy „*Hírek a Provinciából*”, ezen belül „*Missziók-lelkigyakorlatok*” alrovat, ahol buzgón jegyezték a lélekmentéssel kapcsolatos információkat. Ebben az alrovatban a megtartott népmisszió időpontja, dátuma, a napokat vezető atyák felsorolása mellett plébánosi visszajelzésekből is részesülhetünk. A rövid – általában 2–3 mondatos beidézések – visszajelzések a mindenkori missziós sikerek gyümölcseit méltatják, akár meleg hangú jelzők használatával, vagy konkrét számokra való hivatkozással – gyónók, áldozók száma, házasság, keresztelés rendezése.

A *Közlöny* fennállása alatt szerkesztett népmissziós rovatokban összesen 210 népmisszióval kapcsolatos adat – helyszín, dátum stb. – közzétételére került sor, amit 17 ferences atya neve alatt jegyeztek.

Összefoglaló

Az *Erdélyi Ferencesek Útja – a Rendtartomány Hivatalos Közlönye* című folyóirat a sajátos hatéves fennállása alatt olyan minőséget tudott nyújtani mind tartalmi, mind formai szempontból, amely példaértékűnek tekinthető a Provincia kulturális és lelki életében.

A szerkesztők arra törekedtek, hogy – kialakítva egy egységes, követhető szerkezeti felépítést – olyan tartalommal töltsék meg, amely a rendtagok lelki és szellemi épülésére szolgál, aminek gyümölcséből a plébániák közösségei részesülhettek.

A viszonylag rövid fennállási időszakot magába foglaló lapkiadás az erdélyi ferences népmissziók virágkorára esik, hiszen az eddigi kutatási eredményeink szerint a lélekmentés legaktívabb ciklusának az 1930–1940 közötti évek mondhatóak. A népmissziósok aktivitását jól szemlélteti az alábbi bejegyzés, ami P. Lukács Mansvét önzetlen lélekmentő érdemeit is méltatja: „Van-e valaki, aki Mánsvét atyát nem ismeri? A háború után bejárta a három egyházmegye területét, hogy elvigye minden-hová az Úr üzenetét és vigasztalását. Hívták és ment. Küldötték és ment. Egy- egy hitközséget felrázott tespedtségéből. Ezrek és ezrek áldották munkáját, zárták szivükbe jótanácsait és fáradozását s ő tovább ment. Elismerést nem várt. Sok helyen még az utját sem fizették meg. Mansvét atya azért ment. Vitte a lelkében lobogó hitet.”⁴⁴ Nos, a buzgó elköteleződés a lelkek mentése érdekében nemcsak a népmissziósok részéről adott, hanem az erdélyi egyházmegyék plébániáinak részéről is. Ennek bizonyosságául nemcsak a több száz megtartott missziós alkalom szolgál, hanem az ilyen és ehhez hasonló beszámolók, mint az

⁴⁴ P. Lukács Mansvét In: *Katholikus Világ* XXXIV. (1937/6), 185.

alábbi is: „Kérjünk missziót! – Mi a misszió? – Küldetés! (...) Hála Istennek, özönével jönnek a missziós hírek, szóban és írásban, s valamennyi arról számol be, hogy a jó Pásztor kegyelme csodákat mivel: lelki halottak föltámadnak, betegek gyógyulnak, haragosok kibékülnek, vadházasok megesküdnek, évtizedes bűnösök megtérnek, a kocsmák kiürülnek s a jóakarató családokba beköltözik a Krisztus békéje.”⁴⁵

Az *Erdélyi Ferencesek Útja – A Rendtartomány Hivatalos Közlönye* hiánypótló a maga idejében, színvonala, tartalma, szerteágazó tematikája méltán teljesítette azt a célt, hogy a Provincia tagjai számára tájékoztatóul szolgáljon. Az erdélyi ferences népmissziók 20. századi kutatásának alapjául pedig különösen is értékes forrásként szolgál a Közlöny „*Hírek a Provinciából*” című rovata, amelynek bejegyzései között rendre olvashatjuk a legfrissebb „*Missiók és lelkigyakorlatok*” tartalmú beszámolókat, amelyek következetesen tanúskodnak ezen időszak gyümölcsöző eredményeiről.

---

⁴⁵ Egyházi krónika In: *Katholikus Világ* XXI. (1924/4), 126.